

8. ÚPRAVA KAPLICKÉHO POTOKA JE NÁRODNÍ KULTURNÍ PAMÁTKOU

Hynek Hladík

Na Šumavu jsem přišel jako mladý lesní inženýr před více než čtyřiceti lety, bydlel jsem tehdy v Lenoře, každý den jsem jezdil na Kubovu Huť. Pomalu jsem začal poznávat kraj pod Boubínem. Po rocích začátků mne služební povinnosti zavedly k vodě v lese, k lesním potůčkům, stal jsem se vodohospodářem a správcem toků u Státních lesů, později správcem toků státního podniku Lesy České republiky.

Jen kousek od Lenory křížuje silničku do Zátoně Kaplický potok, který pramení na svazích Boubína.

V roce 1883 vyšla nákladem spisovatelovým brožurka Průvodce do pralesa (Lucken) a na Boubín ze Žatuňky (Šatavy) z Lenory a Vltavice Horní (Ob. Moldau). Napsal ji Jan Chadt, knížecí schwarzenberský lesní adjunkt, byl tehdy zhruba stejně starý jako já, když jsem nastoupil ke Státním lesům.

Chadt již v prvních odstavcích zmiňuje Kaplický potok (Kapellenbach), přítok Teplé Vltavy protékající jižně od Zátoně, na kterém se každoročně plaví polenové dříví do severních Čech, případně po Schwarzenberském plavebním kanálu do Horních Rakous a do Vídně. Plavené dříví našlo ovšem svoji spotřebu i ve sklárně Johanna Mayera v Lenoře a na Idině pile, kde se tehdy vyráběly bedny na obaly zboží z lenorské sklárny. Kaplický potok byl upraven pro plavení dříví dávno před Chadtem – v roce 1833. Součástí úpravy byla plavební nádrž, klausa, která byla rozšířena v roce 1857. Na potoku byly pobřežní zdi opevněny sbíraným kamenem na sucho, v dolní části před ústím do Vltavy byla úroveň dna jen několik desítek centimetrů pod úrovní okolního terénu, nad který vystupovaly hráze břehů. Ve spádových

úsecích, především nad dnešní tratí, ta tam ještě tehdy nebyla, bývalo opevnění dna tyčovinou, případně tesanými fošnami. Tak to jistě poznal Jan Chadt.

Já jsem ke Kaplickému potoku přišel o nějakých sto let později než on. Kromě střední části toku pod bývalou Kaplickou pilou, který postupně nabývá přírodního charakteru, byla v celé trase znatelná plavební úprava. V sedmdesátých letech 20. století v rámci odvodňovacích prací byla upravena niveleta dna a postaven stupeň nad silnicí z Lenory do Zátoně, to však byla jediná změna. Zejména po povodních v roce 2002 a v roce 2009 se stala plavební úprava Kaplického potoka ojedinělá na Šumavě. Přestože se na většině potoků na Šumavě v minulosti plavilo dříví, velké vody zbytky plavebních úprav většinou odnesly. Jen na Kaplickém potoce zůstaly.

Někdy v polovině 90. let minulého století přišli kolegové z Lesního závodu Prachatice s nápadem provést opravu úseku mezi lesní cestou Amortovka a parkovištěm Boubínský prales dlouhého něco přes kilometr, který by mohl být zahrnut do exkurzní trasy Boubín. K realizaci tohoto nápadu došlo až zhruba o deset let později. Po provedené pochůzce a podle fotografií zbytků úprav dna byla zpracována projektová dokumentace, ta zahrnovala i opravu bezpečnostního přelivu Boubínského jezírka a zřízení dlážděného brodu na přibližovací lince nad viaduktem, opravu břehových zdí, obnovu opevnění dna ve spádových úsecích. Po vyjádření orgánu ochrany přírody a vydání vládní výjimky z ustanovení zákona o ochraně přírody (usnesení vlády České republiky č. 409/2006 z 12.04.2006) a ohlášení stavby

Kaplický potok (23.1) obnovený bezpečnostní přeliv Jezírka ústí obtokové stoky

mohla nastoupit firma Lesostavby Třeboň. Byly opraveny břehové zdi z rovnaneho kamene, ve spáditych úsecích především nad Idinou pilou, bylo provedeno opevnění dna tyčovinou či fošnami, konečný vzhled se měl blížit tomu z první poloviny 19. století. Nedlouho před dokončením stavebních prací zahájila šetření Česká inspekce životního prostředí, vzhledem k údajné nedovolené změně dochovaného stavu zvláště chráněného území a údajnému nedovolenému zásahu do přirozeného vývoje zvláště chráněných živočichů (vranka obecná, mihule říční). Následně stavebník – Lesy České republiky, s.p. dostal pokutu ve výši 300 000 Kč. Po odvolání LČR Ministerstvo životního prostředí po prostudování podkladových materiálů včetně historických zákonů z první poloviny 19. století, tedy z doby, kdy se plavební úprava stavěla, i situace v terénu, zrušilo rozhodnutí o pokutě ČIŽP.

Trochu mne poděsil před časem nápad jednoho kolegy z Agentury ochrany přírody a krajiny, že by bylo dobré Kaplický potok revitalizovat, tedy zničit historické dílo a vybudovat umělé meandry tam, kde již téměř dvě stě let žádné nebyly. Plavební úprava Kaplického potoka je přece jedinečná! Proto jsem sedl k počítači a v lednu 2007 jsem napsal návrh na její památkovou ochranu na Ministerstvo kultury.

Plavební kanál Kaplického potoka je jedním ze tří dochovaných objektů tohoto charakteru. Představuje doklad původního technického řešení dopravy vytěženého dřeva z těžko přístupných šumavských lesů. Splavná část Kaplického potoka byla stavebně upravena v roce 1833 a následně využívána k transportu dřeva z lesů do sklárny Johanna Meyera v Lenoře a také do tzv. Idiny pily, která vyráběla bedny pro transport zboží lenorské

sklárny a dále po toku Vltavy buď k plavení do Čecha a na sever do Německa, nebo pouze k hrablím v bývalé osadě Hory / Spitzberg, odsud na povozech ke Schwarzenberskému plavebnímu kanálu, po kterém bylo plaveno pro císařské hlavní město Vídeň.

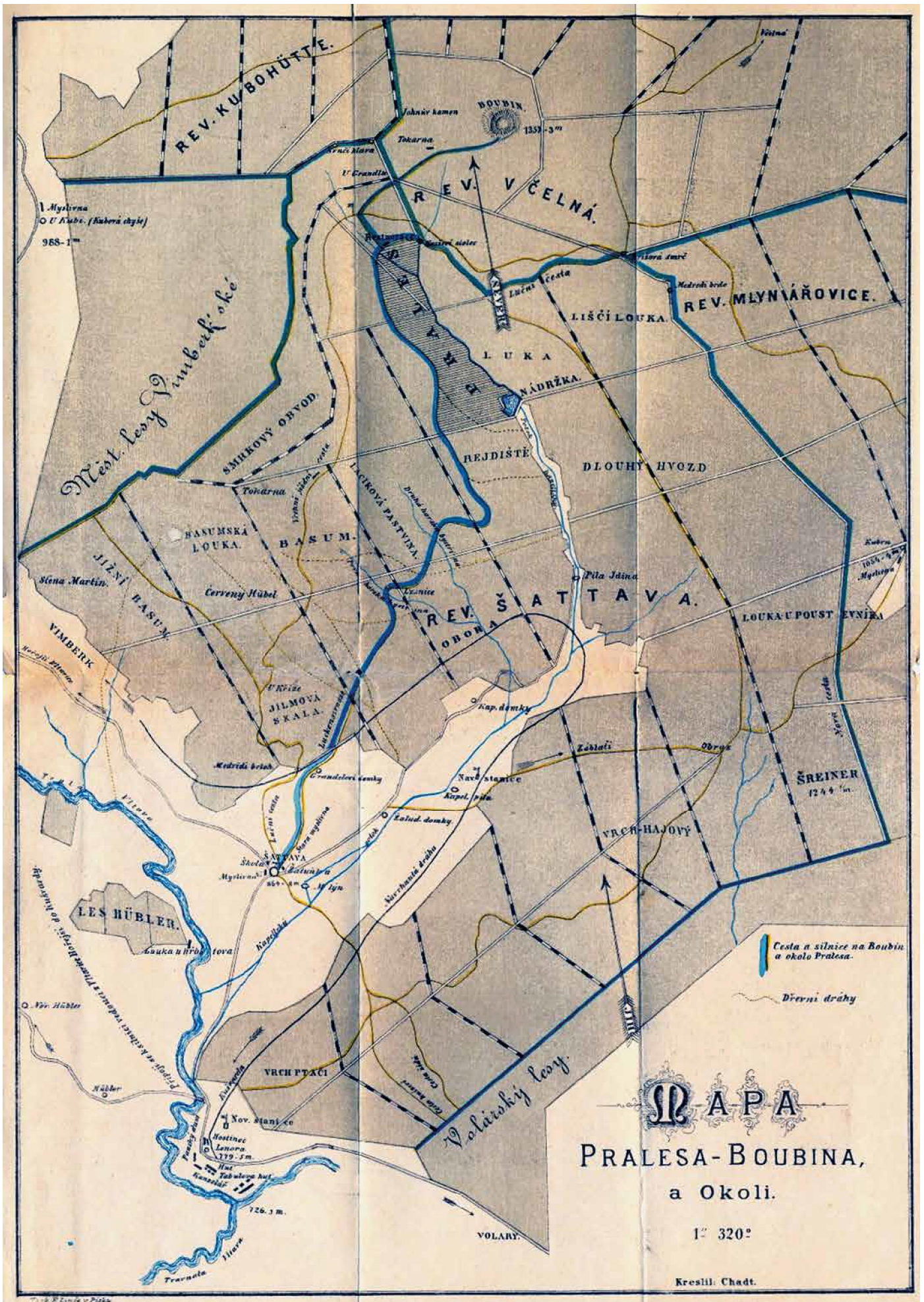
V roce 1833 byla z důvodu vylepšení stavu vody k plavení zřízena umělá vodní nádrž Boubínské jezírko. Zřízení této klauzy si vyžádal požadavek na zvýšení průtokových poměrů při plavení dřeva v plavebním kanálu. Nádrž byla v roce 1857 rozšířena.

V průběhu stavby tzv. Jezírka byla zřízena obtoková stoka, aby mohla být voda z potoka převedena mimo staveniště budované retenční nádrže. V současné době je obtoková stoka nevyužívaná, částečně zarostlá a na jednom místě je levý břeh částečně narušen. Naposledy sloužila někdy v osmdesátých letech minulého století při opravě hráze.

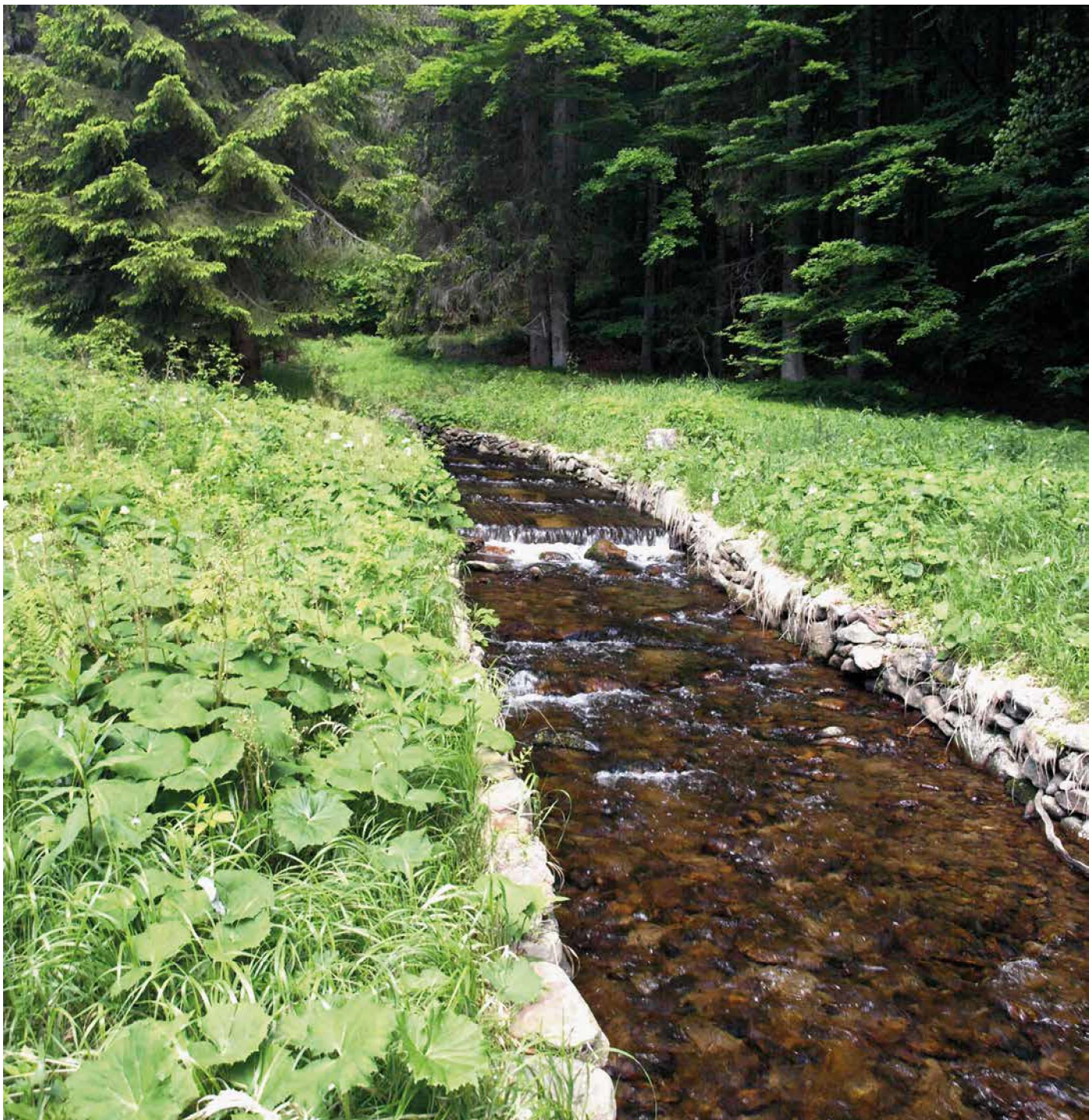
Bezpečnostní přepad u Jezírka má kamennou konstrukci, která svým neregulovatelným ústím určuje stabilní nejvyšší úroveň hladiny vody. Povodeň v roce 2002 narušila zdi a kamennou dlažbu přepadu. V roce 2006 byla provedena obnova úpravy kamenné dlažby položené do dřevěných prahů.

Objekt vhozu plaveného dřeva je umístěn v severovýchodní třetině hráze. Je zapuštěný do tělesa hráze.

Koryto Kaplického potoka bylo upraveno od místa nádrže Boubínské jezírka až k ústí do Teplé Vltavy za účelem splavování dřeva. Délka upraveného koryta je cca 6 km. Potok byl pro splavování dřeva upraven narovnáním trasy, vyrovnáním šířky a úpravou pobřežních stěn vyzdřením lomovým kamenem na sucho. V současné době je koryto ve většině své délky v dobrém technickém stavu, pouze v horní části chybí místy kamenné obložení.

Mapa pralesa Bounína a okolí

Plavební kanál Kaplického potoka představuje hodnotnou technickou památku a je příkladem technického pokroku a lidského umu své doby a dokládá citlivé zapojení lidského díla do přírodního prostředí Šumavy.

Na reakci ministerstva jsem čekal ale řadu let. V roce 2011 zahájil Národní památkový ústav terénní šetření, na jaře 2013 se Kaplický potok dostal na seznam kulturních památek. Můj sen se splnil!

A 28. května 2014 se vládním nařízením č. 106/2014 Sb. o prohlášení některých kulturních památek stal Kaplický potok jako součást Soubor plavebních kanálů na Šumavě – Schwarzenberský kanál, Kaplický potok, Vchynicko-Tetovský kanál národní kulturní památkou.

Poznámka na závěr: Ředitel Národního parku Šumava Pavel Hubený, který v současnosti bydlí na břehu Kaplického potoku v objektu Idiny pily, mi v jednom z našich společných rozhovorů sdělil, že v úseku, kde bylo obnoveno opevnění dna tyčovinou,

byly vytvořeny optimální podmínky pro život vranky (přestože v roce 2006 Česká inspekce životního prostředí označila způsob opevnění za ohrožující pro výskyt tohoto živočicha z českého Červeného seznamu ohrožených živočichů).

POUŽITÁ LITERATURA:

CHADT Jan: Průvodce do pralesa (Lucken) a na Boubín ze Žatuňky (Šatavy) z Lenory a Vltavice Horní (Ob. Moldau). Praha 1883

Kaplický potok, pasport toku. Jihočeské státní lesy České Budějovice, 1979
Nařízení vlády České republiky č. 106/2014 Sb. o prohlášení některých kulturních památek z 28.05.2014

Rozhodnutí Ministerstva kultury České republiky č.j, MK 17122/2013 OPP ze dne 03.04.2014

Ing. Hynek Hladík
hladik.hynek@seznam.cz